

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR

Projekt „Poradenství a podpora seniorů v oblasti ochrany jejich lidských práv“ je realizován za přispění prostředků státního rozpočtu ČR z programu Ministerstva práce a sociálních věcí.

**ASOCIACE
OBČANSKÝCH
PORADEN**

Pomůcka

pro poskytování poradenství v oblasti některých vybraných problémů seniorů v oblasti manželství a úpravy případných následných vztahů

Právní stav 2021

Praha, srpen 2021

Asociace občanských poraden, z. s., se sídlem Sabinova 287/3, 130 00 Praha 3, zapsaný ve spolkovém rejstříku, vedeného Městským soudem v Praze v oddíle L, vložce 8008, IČ 659 98 642, tel: 284 019 220, Email: aop@obcanskeporadny.cz, www.obcanskeporadny.cz

Obsah

I.	
<i>Obecně o manželství</i>	str. 3
II.	
<i>Povinnosti a práva manželů</i>	str. 7
III.	
<i>Manželské majetkové právo</i>	str. 13
IV.	
<i>Zákonný režim</i>	str. 21
V.	
<i>Smluvený režim</i>	str. 21
VI.	
<i>Režim založený rozhodnutím soudu</i>	str. 21
VII.	
<i>Režim oddělených jmění</i>	str. 21
VIII.	
<i>Ochrana třetích osob</i>	str. 23
IX.	
<i>Vypořádání společného jmění</i>	str. 23
X.	
<i>Bydlení manželů</i>	str. 23
XI.	
<i>Domácí násilí</i>	str. 28

I. Obecně o manželství

Právní úprava

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 655an) [dále jen „o. z.“]
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zjm. § 33an) [dále jen „ZoM“]

Stručný podklad pro poskytování poradenství

Manželství je obecně právní a společenská instituce, přítomná skoro ve všech kulturách světa, která lidem uvnitř tohoto svazku ukládá práva a povinnosti, upravuje práva mezi nimi, stejně tak jako mezi jejich dětmi a příbuznými. Definice manželství se ve světě různí, a to nejen v účelu a náplni tohoto institutu, ale i v tom, kdo jej smí uzavírat a za jakých podmínek. Tradice manželského obřadu (svatby), práva a povinnosti v manželství, způsob výběru partnera, počet a pohlaví partnerů i právo do manželství vstoupit a vystoupit z něj se tak mohou lišit v závislosti na kultuře nebo náboženství, ale i historicky v rámci těchto samotných náboženství a kultur.

V České republice je manželství dobrovolným, v zásadě trvalým a rovnoprávným soužitím muže a ženy, které je založeno zákonem stanoveným způsobem – sňatkem. Jeho hlavním účelem je dle zákona „založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc“ mezi partnery. Vznikem manželství vznikají práva a povinnosti manželů. Zákon počítá s tím, že lidé nejsou dokonalí a že vztahy mezi manželi se mohou zhoršit. Proto zákon o rodině počítá i s rozvodem.

Typický dotaz č. 1 v této oblasti: *jak se uzavírá manželství?*

Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem (srov. § 656 – § 659 o. z.).

Snoubenci jsou povinni předložit stanovené doklady, jakož i prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství.

Kdo chce uzavřít nové manželství, je povinen prokázat, že jeho dřívější manželství zaniklo, nebo bylo prohlášeno za neplatné.

Matriční úřad může předložení stanovených dokladů prominout, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou (srov. § 667 o. z.).

Typický dotaz č. 2 v této oblasti: *jaké jsou třeba doklady, které je nutno předložit před uzavřením manželství?*

Snoubenci vyplní před uzavřením manželství „Dotazník k uzavření manželství“ a předloží jej matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Snoubenci ho obdrží na kterémkoli matričním úřadu. Jeho první část vyplňují snoubenci ve spolupráci s matrikářem. Druhou část vyplňuje matrikář. Protokol o uzavření manželství vyplňuje matrikář ve spolupráci se snoubenci nebo snoubencem na základě veřejných listin a listin, které snoubenci předloží.

Snoubenec, který je státním občanem České republiky a je přihlášen k trvalému pobytu v České

republice, je povinen matričnímu úřadu prokázat svou totožnost a k výše uvedenému tiskopisu (viz Dotazník... výše) připojit rodný list, doklad o státním občanství, výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu, výpis z evidence obyvatel o osobním stavu, pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, nebo úmrtní list zemřelého manžela, popřípadě pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelého partnera (srov. § 33 ZoM).

Snoubenec, který má trvalý pobyt v cizině, je povinen prokázat svoji totožnost a k předepsanému tiskopisu (viz Dotazník... výše) připojit výše uvedené doklady nebo jim odpovídající obdobné doklady, pokud jsou cizím státem vydávány (srov. § 34an ZoM).

Je-li snoubenec cizincem, k předepsanému tiskopisu (viz Dotazník... výše) připojí rodný list, doklad o státním občanství, doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství (**nesmí být k datu uzavření manželství starší 6 měsíců**), je-li cizím státem vydáván, potvrzení o osobním stavu a pobytu, je-li cizím státem vydáváno, úmrtní list zemřelého manžela, jde-li o ovdovělého cizince; tento doklad není třeba předkládat, je-li tato skutečnost uvedena v dokladu o právní způsobilosti k uzavření manželství, pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, jde-li o rozvedeného cizince, potvrzení o tom, že bude manželství v domovském státě cizince uznáno za platné, je-li uzavíráno zmocněncem, doklad, kterým je možné prokázat totožnost (srov. § 35an ZoM).

Typický dotaz č. 3 v této oblasti: *kde lze uzavřít manželství?*

Příslušný k zápisu o uzavření manželství je matriční úřad, v jehož správním obvodu došlo k uzavření manželství (srov. § 11 ZoM).

Snoubenci projeví vůli, že spolu vstupují do manželství před

a) starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města, které jsou matričním úřadem, a to pouze ve správním obvodu tohoto matričního úřadu,

b) starostou nebo místostarostou obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města, které nejsou matričním úřadem, je-li jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu v jeho správním obvodu, a to pouze ve správním obvodu této obce, městské části hlavního města Prahy, městských obvodů nebo městských částí územně členěných statutárních měst,

c) primátorem hlavního města Prahy, náměstkem primátora hlavního města Prahy nebo pověřeným členem zastupitelstva hlavního města Prahy, jakož i před primátorem statutárního města, náměstkem primátora statutárního města nebo pověřeným členem zastupitelstva statutárního města, a to pouze ve správním obvodu hlavního města Prahy nebo statutárního města (srov. v podrobnostech §§ 11a až 13 ZoM),

d) před orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti.

Všechny narození, sňatky, registrovaná partnerství a úmrtí státních občanů ČR v cizině jsou zapisovány do tzv. **zvláštní matriky**, což je **matrika Úřadu městské části Brno - střed**.

Do zvláštní matriky se zapisují m. j., uzavření manželství státních občanů ČR, ke kterému došlo na:

e) území cizího státu, zastupitelském úřadu ČR nebo lodi či v letadle mimo území ČR, místě, které nepatří pod pravomoc žádného státu.

Do zvláštní matriky se zapisují dále manželství, která byla uzavřena v případě, že byl život snoubence přímo ohrožen:

f) před kapitánem lodi plující pod vlajkou ČR, kapitánem letadla registrovaného v ČR a velitelem vojenské jednotky ČR v zahraničí.

Typický dotaz č. 4 v této oblasti: jsou nějaké překážky bránící uzavření manželství?

Ano, jsou. Manželství není možné uzavřít:

- se ženatým mužem nebo vdanou ženou,
- mezi předky a potomky a mezi sourozenci; totéž platí o příbuzenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá,
- nezletilým (mladším než 18 let); výjimečně může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let,
- osobou zbavenou způsobilosti k právním úkonům; osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, může uzavřít manželství jen s povolením soudu,
- osobou stíženou duševní poruchou, která by měla za následek omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům; uzavření manželství takové osobě může povolit soud, je-li její zdravotní stav slučitelný s účelem manželství (srov. § 672 až 676 o. z.).

Typický dotaz č. 5 v této oblasti: kdy se stane manželství neplatným?

Manželství se považuje za platné, dokud není prohlášeno za neplatné. Bylo-li manželství prohlášeno za neplatné, považuje se za neuzavřené (srov. § 681 o. z.). Neplatným bude prohlášeno manželství, když:

- muž nebo žena byli k prohlášení o uzavření manželství donuceni fyzickým násilím,
- bylo uzavřeno nezletilým mladším šestnácti let,
- nebylo uzavřeno před příslušným orgánem státu, církve nebo náboženské společnosti,
- při uzavírání manželství církevní formou nebylo předloženo oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem,
- nebyly splněny zákonem stanovené podmínky pro uzavření manželství zástupcem
- jestliže prohlášení o uzavření bylo učiněno v důsledku bezprávní výhrůžky anebo omylu týkající se totožnosti jednoho ze snoubenců nebo povahy právního úkonu uzavření manželství (srov. § 680 až 686 o. z.).

Typický dotaz č. 6 v této oblasti: jak je to se jménem?

Snoubenci jsou povinni při uzavírání manželství před úřadem nebo orgánem církve souhlasně prohlásit, zda příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, či zda si ponechají svá

dosavadní příjmení, nebo zda spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí. Ponechají-li si manželé svá dosavadní příjmení, prohlásí, které z jejich příjmení bude příjmením společných dětí (srov. § 660an o. z.).

Typický dotaz č. 7 v této oblasti: *co je oddací list?*

Oddací list je matriční doklad, který potvrzuje uzavření manželství. Oddací list vydává matriční úřad v místě, kde došlo k oddání novomanželů.

Vydání oddacího listu je zdarma, lhůta pro vyřízení je 30 dní. V případě, že jeden z manželů není občanem České republiky a k uzavření manželství došlo na území České republiky, oddací list se do 3 pracovních dnů vydá zastupitelskému úřadu cizího státu nebo zašle na Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

Při ztrátě může vydat stejnopis pouze matriční úřad, ale už za poplatek a pouze při předložení průkazu totožnosti.

Podle ustanovení § 30 ZoM oddací list obsahuje den, měsíc, rok a místo uzavření manželství, jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, manželů a jejich rodná čísla, den, měsíc, rok a místo narození manželů, osobní stav manželů, jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, rodičů manželů, dohodu manželů o příjmení a dohodu o příjmení jejich společných dětí, a to v mužském a ženském tvaru datum, jméno, příjmení a podpis matrikáře, označení matričního úřadu a otisk razítka matričního úřadu, který doklad vydává.

Typický dotaz č. 8 v této oblasti: *jaký je vztah občanského a církevního sňatku?*

Byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek (srov. § 670 o. z.).

Typický dotaz č. 9 v této oblasti: *jak zaniká manželství?*

Podle ustanovení § 754 o. z. manželství zaniká jen z důvodů stanovených zákonem.

a) **Zánik manželství smrtí** - v případě, že dojde ke smrti obou manželů, tak manželství zanikne smrtí prvního z nich. Není-li jisté, který z manželů zemřel jako první, tak zákon vytváří právní domněnku, že zemřeli oba současně (srov. § 27 o. z.). Právní následky smrti nastávají již jejím okamžikem.

b) **Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého** - není-li možné zemřelého ohledat (objektivně smrt prokázat), ale vzhledem ke všem okolnostem lze mít důvodně zato, že zemřel, tak lze využít institutu domnělé smrti. Na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti (srov. § 71 odst. 2 o. z.).

Byl-li člověk prohlášen za mrtvého, nevylučuje to důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; manželství nebo registrované partnerství se však **neobnovuje**. Obdobně se postupuje, byl-li proveden mylný důkaz smrti (srov. § 76 o. z.).

c) **Zánik manželství změnou pohlaví** - občanský zákoník přímo stanoví, že dojde-li k zániku manželství následkem změny pohlaví, tak to má stejné právní důsledky jako jiný způsob zániku manželství za života manželů, protože manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon, kdy hlavním účelem manželství je m. j. založení rodiny

a řádná výchova dětí. (srov. § 655 o. z.). T. zn. v případě zániku manželství v důsledku změny pohlaví, musí soud také rozhodnout o tom, jak každý z rodičů bude o společné dítě napříště pečovat. Explicitně odkazuje na obdobné použití ustanovení o právních následcích rozvodu, tedy i o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti v době po rozvodu.

d) **Zánik manželství rozvodem** - rozvod manželství je (spolu se změnou pohlaví) jediným možným způsobem zániku manželství za trvání života manželů. Občanský zákoník upravuje rozvod v ustanoveních § 755 až 758.

Rozlišujeme dva způsoby rozvodu manželství a to 1) rozvod **se zjišťováním** existence rozvratu manželství a přitom se též zjišťují jeho příčiny (srov. § 756 o. z.) a 2) rozvod **bez zjišťování** existence rozvratu a jeho příčin, když se manžel připojí k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů a když soud dojde k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé

Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé (srov. § 757 o. z.).

Prameny:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C5%BEelstv%C3%AD>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Oddac%C3%AD_list
- <https://www.svetsvateb.cz/svatebni-pripravy/uzavreni-manzelstvi/obecne-o-uzavreni-manzelstvi/>
- <https://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>
- <https://www.pardubice.eu/urad/konik/spravni-agendy/matrika-a-evidence-obyvatel/co-to-je-zvlastni-matrika-a-co-je-jejim-ukolem/>

II.

Povinnosti a práva manželů

Právní úprava

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 687an) [dále jen „o. z.“]
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (zjm. čl. 1)

Stručný podklad pro poskytování poradenství

Práva a povinnosti manželů jsou upraveny v části druhé (rodinné právo), hlavně první (manželství) a v díle čtvrtém, konkrétně v ustanoveních § 687 až 753 občanského zákoníku (dále jen „o. z.“).

Ten stanoví, že manželé mají z jeho hlediska **rovné postavení** (co do práv a povinností), které je zakotveno také v rámci ústavního pořádku (srov. *čl. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*).

Hlavní účel manželství, který by měl být sledován a v rámci aplikace a interpretace rodinného práva zdůrazňován, spočívá v založení rodiny, řádné výchově dětí a ve vzájemné podpoře a pomoci (srov. § 655 o. z.)

Naprostým základem manželských vztahů (i z hlediska právní úpravy) je fakt, že manželé jsou si navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti (srov. § 687 odst. 2 o. z.)

Společnou péčí o děti se nemíní jen společné děti manželů, ale také děti, které jsou v péči alespoň jednoho z manželů (t. j. z předchozích manželství, děti v pěstounské péči či v péči předcházející osvojení). Mezi další podstatná práva a povinnosti manželů náleží **společné obstarávání rodinných záležitostí** (srov. §§ 693, 694 o. z.) či **zastupování manžela v běžných záležitostech** (srov. § 696 o. z.)

Vzájemná práva a povinnosti manželů lze třídit **dle jejich původu**:

a) vychází z **přírozených práv**: jedná se především o otázky práva na rodinný život, lidské důstojnosti. Tato práva (jak je u přírozených práv zvykem) vycházejí z uznání svobodné lidské vůle žít rodinným způsobem dle vlastní volby. Do této kategorie můžeme zařadit i již zmíněnou povinnost úcty a povinnost respektování vzájemné důstojnosti.

b) vychází ze **statusových práv a povinností**: jedná se o otázky osobní stavu v rámci manželství, např. o právo na rozvod.

c) vychází ze **závazkových práv a povinností**: ty můžeme dělit dle jejich vzniku na základě *ex lege* (ze zákona: např. vyživovací povinnost mezi manžely) a na základě smlouvy (např. v případě předmanželské smlouvy).

Také je možné vzájemná práva a povinnosti manželů třídit na:

a) **osobní**: sem řadíme např. povinnost věrnosti či vytváření zdravého rodinného prostředí

b) **majetková**: sem patří otázky společného jmění manželů, rodinného závodu, obvyklého vybavení rodinné domácnosti či vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely.

Mezi **základní vzájemná práva a povinnosti manželů** patří:

a) **zákonné zastoupení** - manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho **běžných záležitostech**. Toto zastoupení je *ex lege* a nevyžaduje tedy plnou moc.

Z tohoto existují tři výjimky, kdy nedochází k uplatnění zákonného zástupčího práva:

- manžel, který má být zastoupen, předem sdělí, že **nesouhlasí** se zastoupením, a to tomu, s kým má (nebo má v úmyslu) jeho manžel právně jednat;
- **soud zruší** na návrh manžela zákonné zástupčí právo druhého manžela;
- pokud spolu manželé **nežijí**. (srov. § 696 o. z.).

V případě zastoupení manžela v **jiných než běžných záležitostech** musí manželé **uzavřít smlouvu o zastoupení** a sepsat pro tento účel **plnou moc**, a to na základě § 436an o. z.. Ke vzniku zástupčího oprávnění dochází v okamžiku uzavření manželství, přičemž je nerozhodné,

zda manželství je bezvadné, nebo trpí nějakou vadou, kvůli které by mohlo být prohlášeno za neplatné.

b) informační povinnost a povinnost ohledu - dle českého právního řádu dává manželství zúčastněným osobám právo na informace o příjmech, stavu jmění a o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech druhého manžela/manželky, přičemž musí brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela/manželky a nezletilého dítěte při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností. (srov. § 688 o. z.). Tento požadavek na informace je **vy-mahatelný soudní cestou**.

c) uspokojování potřeb rodiny (srov. § 690 o. z.) - samotná osobní péče o rodinu a její členy podle má povahu **plnění majetkové povahy**, a to jak peněžitě, tak nepeněžitě. Právo druhého manžela na plnění na druhé straně odpovídá této povinnosti. Toto právo **je možné uplatnit u soudu**.

O **rodinné domácnosti** a jejím vedení hovoříme v případě, že bydlí v jednom obydlí. Manželé jsou vázáni vůči sobě navzájem i se členy své rodiny a mají sdílet stejnou životní úroveň na základě zásady solidarity.

Je však třeba rozlišovat mezi „rodinou“, která má spíše nehmotnou povahu lidského společenství nejbližších osob, a „rodinnou domácností“, která má majetkovou povahu tohoto společenství a je také spojena s prostorem, ve kterém se nachází toto společenství.

Pokud manželé **nemají rodinnou domácnost** (tj. žijí odděleně), pak každý z nich nese náklady své domácnosti. To však nevylučuje povinnost vzájemné podpory a pomoci (srov. § 691 o. z.).

d) rozhodování o záležitostech rodiny a obstarávání záležitostí rodiny (srov. § 692 a 693an o. z.) - v rámci rozhodování v rodinných záležitostech (včetně způsobu života rodiny a volby umístění společné rodinné domácnosti, popř. domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti) je podstatný důraz kladen na **dohodu manželů**.

V případě, že **nedojde mezi manžely k dohodě** o podstatných záležitostech rodiny, pak může soud na návrh jednoho z manželů **nahradit souhlas druhého manžela svým rozhodnutím**, a to v těchto případech:

- manžel odmítá udělit svůj souhlas v rodinné záležitosti, a to **bez vážného důvodu a proti zájmu rodiny**;

- manžel není schopen projevit svou vůli (např. tím, že je v kómatu či postižen duševní poruchou, která není přechodného rázu).

Zákon však zdůrazňuje, že **by se soud měl snažit vést manžele k dohodě**.

Co se týká **obstarávání záležitostí rodiny**, zde je zákonem stanoveno, že je obstarávají manželé **společně, nebo jeden z nich**¹, což souvisí s rovným postavením muže a ženy v rámci rodiny (srov. § 687 odst. 1 o. z.). I zde **zákon předpokládá dohodu mezi manžely**.

V případě nenalezení shody jsou zákonem stanovena pravidla: a) **běžné záležitosti rodiny** (srov. § 694 odst. 1 o. z.) - právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně. Toto se neuplatní v případech, kdy manžel, který nejednal, předem sdělí třetí osobě, že s právním jednáním nesouhlasí (podobně jako tomu je u zástupčího

práva), a také v případě, kdy soud může na návrh manžela pro něho vyloučit následky budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám. Taková opatření se netýkají právních jednání, jimiž manžel obstarává běžně nezbytné životní potřeby rodiny a jejích členů, zejména dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, b) **ostatní záležitosti rodiny** (srov. § 694 odst. 2 o. z.) - právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně, dal-li druhý manžel k právnímu jednání manžela souhlas. Nedovolá-li se však manžel, který s právním jednáním druhého manžela nesouhlasí, pomoci soudu předem, může se dovolat neplatnosti takového právního jednání.

V případě, že **spolu manželé nežijí** (za situace uvedené v ustanovení § 691 odst. 2 o. z.), tak právní jednání jednoho z manželů v záležitostech rodiny druhého manžela bez jeho souhlasu nezavazuje ani neopravňuje (srov. § 694 odst. 3 o. z.).

e) problematika rodinného závodu a obvyklého vybavení rodinné domácnosti (srov. § 700a a 698a o. z.) - **rodinný závod** je specifickým typem obchodního závodu a má rysy věci hromadné (srov. § 501 o. z.). Hlavní účel spočívá v **ekonomické a mnohdy i existenční ochraně členů rodiny**, kteří trvale pracují pro rodinu a rodinný závod.

Tento rodinný závod může zajistit manželům **ochranu v majetkové sféře**, jelikož mezi manžely **nemůže vzniknout pracovní poměr** (srov. § 730 o. z. , který upravuje rozdělení příjmů v rámci podnikání v režimu oddělených jmění manželů).

Rodinným závodem se z hlediska zákona míní závod, v němž **společně pracují manželé, popř. jeden z manželů s dalšími příbuznými až do třetího stupně nebo sešvagřenými osobami až do druhého stupně**. Rodinný závod je přitom ve **vlastnictví některé z těchto osob** (srov. § 700 odst. 1 o. z.). Rodinný závod **není vlastnictvím rodiny**. Pokud některé z těchto osob trvale pracují pro rodinu nebo rodinný závod, a to bez pracovní, společenské či jiné obdobné smlouvy, jsou **osobami zúčastněnými na provozu rodinného závodu**. Tyto osoby se ve svém důsledku **podílejí na zisku z rodinného závodu**, jakož i na **věcech nabytých z tohoto zisku a na přírůstcích rodinného závodu**, a to v míře **odpovídající množství a druhu práce**. Tohoto práva se lze vzdát pouze prohlášením plně svéprávné osoby (srov. § 701 o. z.). Pro rodinný závod je podstatné, kdo se účastní jeho provozu, nikoli kdo je jeho vlastníkem. To má také důsledky v podílu na rozhodování o zásadních otázkách mimo obvyklé hospodaření. Za rozhodnutí, která nelze označit za související s obvyklým hospodařením závodu, lze označit např. rozšíření provozu v rámci přístavby provozní budovy, změna v osobách participujících na společenství rodinného závodu (v souvislosti s přístupem dalšího rodinného příslušníka či smrtí nebo jiným odchodem stávajícího rodinného příslušníka) a samozřejmě zásadní rozhodnutí o rodinném závodě a jeho provozu.

Zúčastněná osoba se může vzdát práva na podíl ze zisku z provozu rodinného závodu, přičemž musí být plně svéprávná (zletilost není rozhodná), vzdání se musí být učiněno osobním prohlášením, přičemž je pro ni předepsána **forma veřejné listiny**.

Člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu má **přednostní právo při rozdělení závodu soudem v rámci pozůstalosti** (srov. § 704 odst. 1 o. z.). Zároveň v případě zcizení rodinného závodu platí, že člen rodiny k němu má jako zúčastněný na jeho provozu předkupní právo, ledaže bylo ujednáno něco jiného. To platí i v případě, že má být zcizen spoluvlastnický podíl na rodinném závodě nebo že má být zcizena věc, která má podle své povahy a dosavadního určení provozu rodinného závodu trvale sloužit (srov. § 704 odst. 2 o. z.).

Co se týká **rozhodování o použití zisku z rodinného závodu či jeho přírůstků, záležitostí mimo obvyklé hospodaření včetně změn základních zásad závodního provozu nebo jeho zastavení**, tak taková rozhodnutí se přijímají většinou hlasů členů rodiny zúčastněných na

provozu rodinného závodu. Je-li mezi nimi osoba, která není plně svéprávná, zastupuje ji při hlasování zákonný zástupce, pokud je nezletilá, jinak opatrovník. Zároveň platí, že účastenství na provozu rodinného závodu se váže na osobu člena rodiny a nelze je přenést na jiného, ledaže se jedná o některého z členů rodiny uvedených v § 700 odst. 1 o. z. a souhlasí s tím všichni členové rodiny, kteří již jsou na provozu rodinného závodu zúčastněni (srov. § 702–703 o. z.).

V případě zcizení závodu **zaniká účastenství na jeho provozu** nebo v případě, že člen rodiny přestane vykonávat práci pro rodinu nebo v rodinném závodě, anebo že se změni právní důvod, ze kterého pokračuje ve výkonu práce v rodinném závodě (srov. § 705 odst. 1 a 2 o. z.).

Pokud zaniklo účastenství na provozu závodu, lze platbu členu rodiny na provozu závodu dosud zúčastněnému rozložit do splátek, pokud to bude ujednáno nebo pokud to schválí soud. Není-li pro rozložení platby do splátek rozumný důvod, soud placení ve splátkách neschválí, popřípadě rozhodne o neplatnosti ujednání o splátkách (srov. § 706 o. z.).

Obvyklé vybavení společné domácnosti. Zde není rozhodné vlastnictví či spoluvlastnictví, nýbrž **účel a zvláštní režim** (srov. § 698 o. z.). Tento účel je možné spatřovat v požadavku **zajištění dobrého fungování rodiny, rodinného života a rodinné domácnosti**, ale také v **principu rodinné solidarity**, která má chránit rodinu jako celek.

Za obvyklé vybavení rodinné domácnosti se považují **movité věci, které slouží k běžným a nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů**. V tomto směru je právní úprava této problematiky upravena kogentně. Ochrana tohoto zaniká se zánikem manželství.

K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, **potřebuje manžel souhlas** druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty, přičemž manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu. V tomto případě se jedná o neplatnost relativní, přičemž vzhledem k trvání manželství se promlčecí lhůta nepočíná podle § 646 o. z..

Vybavení rodinné domácnosti a jeho režim **nelze smluvně modifikovat či vyloučit** tak, jak to známe u společného jmění manželů. Jediná **výjimka** se týká **trvalého opuštění domácnosti s úmyslem nevrátit se** (srov. § 718 odst. 3 o. z.). V případě, že nedošlo k uzavření žádné smlouvy, má ten, kdo domácnost opustil a je zároveň výlučným vlastníkem movitých věcí, které tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, právo domáhat se vydání těchto věcí druhým manželem podle § 699 odst. 1 o. z. Ovšem pokud opuštěný manžel potřebuje tyto věci pro společné nezaopatřené nesvéprávné a nezletilé děti manželů (popř. pro jiné nezletilé a nesvéprávné dítě, které bylo svěřeno manželům do společné péče), pak se výše uvedené ustanovení nepoužije (srov. § 699 odst. 2 o. z.). Zároveň musí být z jednání daného manžela zjevné, že se jedná o opuštění domácnosti trvalé, jednou provždy, a to například tím, že se odmítá vrátit.

f) manželské majetkové právo - to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů. To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona. Společné jmění podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu (srov. § 708an o. z.).

g) společné bydlení manželů (srov. § 743an o. z.) - zákon stanoví, že manželé mají **obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost** (srov. § 743 odst. 1 o. z.). Jeden z manželů ale může žádat druhého o přeložení rodinné domácnosti z vážných důvodů. Druhý manžel má mu vyhovět, ledaže důvody pro setrvání převažují nad důvody pro tuto změnu (srov. § 743 odst. 2 o. z.).

Manželé mají také možnost se dohodnout, že budou bydlet trvale odděleně. Dohoda manželů o

odděleném bydlení má stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde (srov. § 743 odst. 2 o. z.).

V případě, že se **obydlí** nachází **ve společném jmění manželů**, mají manželé rovnoprávné postavení a jeho ochrana se řídí ustanoveními o společném jmění manželů (srov. § 708an, zjm. § 713 o. z.).

Pokud je společné obydlí ve **výhradním vlastnictví jednoho z manželů**, pak je postavení ekonomicky slabšího manžela řešena prostřednictvím odvozeného právního důvodu bydlení. Zákon stanovuje, že ekonomicky slabšímu manželovi vznikne právo bydlení, pokud druhý manžel má k domu či bytu výhradní právo bydlet a zároveň se nejedná o závazkové právo (srov. § 744 o. z.).

Pokud má jeden z manželů výhradní závazkové právo k domu či bytu (typicky nájemní právo), pak vznikne oběma manželům k domu či bytu **společné nájemní právo**, a to uzavřením manželství. Toto právo je založeno na **rovnosti práv a povinností obou manželů** (srov. § 745 o. z.) a manželé jsou v tomto případě zavázáni a oprávněni **společně a nerozdílně**, přičemž manžel, který má právo bydlení, má postavení ručitele svého manžela (srov. § 746 odst. 1 a 2 o. z.). Samotné ustanovení o společném nájemním právu je dispozitivní, neboť je zde možné odlišné smluvní ujednání (srov. § 745 odst. 2 o. z.), což koresponduje s autonomií vůle typickou pro soukromé právo.

Problematika **družstevního bytu a jeho nájmu** je řešena zákonem č. 90/2012 Sb., o *obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)*, srov. jeho ustanovení § 745, a v případě společného členství manželů v bytovém družstvu jeho ustanovení § 739an.

Bydlení manželů je možné realizovat i **méně obvyklými způsoby**: v obydlí rodičů nebo příbuzných jednoho z nich (srov. § 770 o. z.), jako členové nájemcovy domácnosti (srov. § 2272 o. z.), v podnájmu (srov. § 2274an o. z.), na základě služebnosti bytu (srov. § 1297 o. z.), na základě smlouvy o výměnku (srov. § 2707an, konkrétně § 2712 o. z.) nebo na základě nepojmenované (inominátní) smlouvy.

Občanský zákoník také **zakazuje jednostranné dispozice s rodinným obydlím** stejně jako s **věcmi**, které náležejí do **obvyklého vybavení domácnosti** (srov. § 698 o. z.). Cílem je **ochrana rodiny jako celku, dětí, ekonomicky slabšího manžela i třetích osob**.

h) výživné mezi manžely (srov. § 697 o. z.) - manželé mají vůči sobě **vzájemnou vyživovací povinnost**, která má za cíl oběma zajistit zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely **předchází** vyživovací povinnosti dítěte i rodičů, to znamená, že vyživovací povinnost mezi manžely má **přednost před ostatními vyživovacími povinnostmi** (ať už vůči dětem nebo rodičům). Tato vyživovací povinnost by měla mít za cíl zajistit uspokojení všech **odůvodněných potřeb manžela**, aby sdílel stejnou životní úroveň jako povinný k výživě. Krom uvedeného se na vyživovací povinnost mezi manžely také vztahují obecná ustanovení o výživném.

i) ochrana před domácím násilím (srov. § 751an o. z.) - pokud by se pro jednoho z manželů stalo společné bydlení nesnesitelné kvůli duševnímu či tělesnému násilí ze strany druhého manžela vůči němu nebo jinému, kdo žije ve společné domácnosti, pak soud může na návrh dotčeného **omezit či vyloučit právo druhého manžela v bytě či domě bydlet** (srov. § 751 odst. 1

o. z.), a to na určenou dobu **maximálně 6 měsíců**. V závažných případech pak soud může takto **rozhodnout opakovaně** (srov. § 752 o. z.).

Stejný postup je možné využít v případě rozvedených manželů či v případě rozvedených i nerozvedených manželů, kteří žijí společně jinde než v rodinné domácnosti (srov. § 751 odst. 2 o. z.) a také v případě jiných osob než manželů (srov. § 3021 o. z.). Stejně tak má právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti (srov. § 753 o. z.).

J **vynutitelnost subjektivních práv a sankce za porušení povinností** - je třeba si uvědomit, že z hlediska dikce nejsou ustanovení § 687–689 o. z., která upravují vzájemné povinnosti a práva manželů, ve své obecnosti přímo vynutitelná. Je ovšem třeba mít na paměti, že mohou zakládat faktické důsledky, které se mohou projevit i v právní rovině (například může mít zásadní vliv na existenci rozvodového důvodu pro návrh na zrušení manželství a na ně navazující rozhodování o výživném nebo bydlení rozvedeného manžela).

Ta subjektivní práva, která vyplývají ze zákona a jsou vybavena nárokem, jsou **vynutitelná soudní cestou**. Ovšem v praktickém životě je nutné přihlídnout ke všem okolnostem případu, neboť nejenže porušení povinnosti (např. vzájemné věrnosti) může vést k rozvodu manželství, ale také může dojít ke **střetu různých práv a hodnot chráněných zákonem** (např. střet mezi právem na přesvědčení a jeho změnu, respektive právo na rozvod proti právu na věrnost).

V případě například odmítnutí sdělení údajů o vlastních příjmech a výši jmění podle § 688 o. z. se může druhý manžel těchto údajů domáhat soudně a také vést výkon rozhodnutí třeba ve formě **udělování pokut**, což může být také podstatné v případě vymáhání práva na stejnou životní úroveň prostřednictvím vzájemné výživovací povinnosti manželů.

V případě **šikany či opomenutí při rozhodování v záležitostech**, které se například týkají movitých věcí tvořících **obvyklé vybavení domácnosti** či **nepřiměřeného zatížení domu**, ve kterém se nachází společná (rodinná) domácnost (pokud je neslučitelné s bydlením manželů), se může opomenutý manžel **domáhat relativní neplatnosti**.

Je také vhodné připomenout, že během trvání manželství **neběží ani nepočne promlčecí lhůta**. To platí obdobně i pro práva mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem nebo mezi poručenem a poručníkem (srov. § 646 o. z.).

Prameny:

-zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

-ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

-http://wiki.iurium.cz/w/Pr%C3%A1va_a_povinnosti_man%C5%BEel%C5%AF

III.

Manželské majetkové právo

Právní úprava

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 708an) [dále jen „o. z.“]

-zákon č. 549/1991 Sb. České národní rady, o soudních poplatcích

-zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- zákon č. 99/1963 Sb, občanský soudní řád

Stručný podklad pro poskytování poradenství

Manželské majetkové právo tvoří soubor právních ustanovení týkajících se majetkových poměrů manželů v tom nejširším slova smyslu.

Tento pojem představuje důsledky uzavření manželství v majetkové sféře jak mezi manžely, tak i mezi nimi a třetími osobami. Toto představuje souhrn práv a povinností inter partes mezi manžely (tj. mezi ženou a mužem), ale také práva a povinnosti erga omnes vůči třetím osobám, nejčastěji v podobě věřitelů. Manželské majetkové právo je především tvořeno **společným jměním manželů** (dále jen „SJM“), jako základním institutem právních vztahů z toho vzniklých.

Upravuje vzájemné majetkové vztahy mezi manžely a je výrazem jednoty manželství a rovného postavení manželů především po stránce hospodářské. Jméni v sobě zahrnuje jak souhrn aktiv, tak i souhrn pasiv, příslušejících manželům (mimo stanovené nebo dohodnuté výjimky). Mezi **aktiva** řadíme majetek – majetkové hodnoty, to jsou věci, k nimž mají manželé vlastnické právo (movité i nemovité), dále pohledávky, t. j. práva na plnění ze závazkového právního vztahu, v němž jsou manželé (nebo některý z nich) věřiteli, i jiná práva a jiné penězi ocenitelné hodnoty. Do **pasiv** patří dluhy (závazky).

Každý z manželů má **právo k celé věci patřící do společného jmění manželů**. Z ustanovení § 1236 o. z. tak vyplývá, že vlastnické právo jednoho z manželů je omezeno vlastnickým právem toho druhého.

Je tvořeno tím, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. Může být spravováno ve třech režimech: **a)** v zákonném režimu, **b)** ve smluvném režimu a **c)** v režimu založeném rozhodnutím soudu (srov. § 708 odst. 1 a 2 o. z.).

Ad a) Zákonný režim (srov. § 709an o. z.)

V případě, kdy rozsah společného jmění manželů není upraven smlouvou ani rozhodnutím soudu, jedná se o zákonný režim. Dle dikce § 709 odst. 1 o. z. je jeho **součástí to, čeho nabyt jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství**, s výjimkou toho, co:

- slouží **osobní potřebě** jednoho z manželů (jsou to věci, které slouží např. k výkonu povolání manžela),
- získané **darem, děděním nebo odkazem** jen jednomu z manželů, ledaže dárce při darování, nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti, projevil jiný úmysl,
- nabyt jeden z manželů **jako náhradu nemajetkové újmy** na svých přirozených právech (jeden z manželů nabyt majetek jako kompenzaci nemajetkové újmy např. v podobě bolestného, náhrady za ztížení společenského uplatnění, nebo nároku na odškodnění úrazu utrpěného jedním z manželů),

- obdržel jeden z manželů **právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví** (za podmínky, že byla věc zakoupená jedním z manželů z jeho/jejích výlučných prostředků),
- nabyt jeden z manželů **náhradou za poškození**, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Součástí společného jmění manželů je i **zisk z toho, co náleží výhradně jen jednomu z manželů**. Do SJM tak bude typicky spadat i nájemné z bytu ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, nebo podíl manžela v obchodní korporaci nebo družstvu, stal-li se manžel společníkem této obchodní korporace nebo členem družstva během trvání manželství. Toto pravidlo se neuplatní, pokud manžel nabyt tento podíl způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví.

Dále jsou součástí SJM i **dluhy, jestliže byly převzaty za trvání manželství**. K těm spadají dluhy vzniklé ze závazkového titulu. Nemůže se tak jednat o dluhy, které nejsou soukromoprávní povahy, nebo které vznikly z deliktu. Společné jmění se rovněž nevztahuje na dluhy týkající se majetku, který náleží výlučně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo ty dluhy, které převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

V zákonném režimu správy se do společného jmění zařazují i **částky výdělků, platu, mzdy a jiných hodnot z pracovní nebo jiné výdělečné činnosti**, a to od okamžiku, kdy manžel, který se přičinil o jejich získání, nabyt možnost s těmito prostředky nakládat.

Ad aa) Správa v zákonném režimu (srov. § 713an o. z.)

Manželé součástí SJM užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je, a to buď společně nebo podle dohody pouze jeden z nich. Z těchto právních jednání jsou **manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně**. Solidárně náleží manželům i práva a povinnosti týkající se společného jmění nebo jeho součástí.

V záležitostech týkajících se SJM, které **nepadají do běžné správy**, právně **jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel výhradně se souhlasem druhého**. Pokud jeden z manželů odmítá udělit souhlas k takovému jednání bez vážného důvodu a jeho nesouhlas je zároveň v rozporu se zájmem rodiny, anebo není-li schopen svou vůli projevit, může se druhý z manželů **obrátit na soud** a navrhnout, aby byl souhlas nahrazen rozhodnutím soudu. Jedná-li manžel v těchto záležitostech bez souhlasu druhého manžela, může se druhý manžel u soudu **dovolat neplatnosti** takového jednání.

Souhlas druhého manžela se vyžaduje i v případech, kdy má být použita součást SJM **k podnikání jednoho manželů** a majetková hodnota toho, co má být použito, přesahuje přiměřenou míru majetkových poměrů manželů. Druhý z manželů má opět možnost se dovolat neplatnosti takového jednání v případě, že byl opomenout jeho souhlas.

Ad b) Smluvný režim (srov. § 716an o. z.)

Manželé ale i snoubenci se mohou **smluvně odchýlit** od zákonného režimu SJM ve formě smlouvy, která musí být učiněna formou veřejné listiny. Obsahu smlouvy se mohou manželé dovolat vůči třetím osobám za podmínky, že je **zapsána do veřejného seznamu**.

Majetkový režim si mohou manželé **upravit poměrně volně**. Smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci; zejména může upravovat rozsah, obsah a dobu vzniku zákonného nebo jiného režimu společného jmění, popř. jednotlivých věcí a jejich souborů. Smluvně lze upravit již existující nebo zařadit budoucí součástí jmění odchýlně od zákonného režimu. Manželé si mohou také uspořádat své majetkové poměry pro případ zániku manželství. Taková právní ujednání mají konstitutivní povahu – zákon **nepřipouští** možnost, **aby smluvní úprava působila zpětně**.

Dispozitivní možnost úpravy majetkového režimu má však své limity – smlouvou **nelze omezit ani vyloučit** ustanovení zákona o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ani nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu, anebo jestliže se svým obsahem dotýká práv třetích osob, který neprojevil souhlas s jejím obsahem.

Smluvný režim oddělených jmění

V rámci odděleného jmění nabývají manželé veškerý majetek **do svého výlučného vlastnictví**, případně podílového vlastnictví. Nově sjednaný režim odděleného jmění během manželství má za následek **zánik SJM**.

Za situace, že si režim odděleného jmění **sjednají snoubenci, SJM vůbec nevzniká**. Vznik SJM si mohou snoubenci vyhradit až ke dni zániku manželství. V době manželství je manželům umožněno nabýt do svého výlučného vlastnictví majetek a nakládat s ním bez souhlasu druhého manžela. Odložením vzniku SJM vyjadřují manželé úmysl nakládat se svým majetkem samostatně během trvání manželství, ale ke dni zániku tento majetek, který se stal součástí SJM podle zákonného režimu, vzájemně vypořádat.

Smluvný režim rozšíření nebo zúžení rozsahu zákonného majetkového režimu

Společné jmění lze rozšířit o ty věci, které zákonný režim ze SJM vylučuje; do SJM tak mohou být smluvně zahrnuty i věci, které například jeden z manželů nabyt ještě před vznikem manželství, děděním nebo odkazem jen jednomu z manželů, a to i vč. dluhů, které byly převzaty v neběžných záležitostech jedním z manželů bez souhlasu druhého.

Pokud manželé zužují rozsah SJM k věcem, které jsou již jeho součástí, je nutné učinit jejich **vypořádání**, jehož způsob může být přímo upraven ve smlouvě o zúžení SJM.

Ad ba) Správa ve smluvném režimu (srov. § 722an o. z.)

Snoubenci i manželé mají možnost si smluvně upravit způsob správy SJM. Mohou si tedy ujednat, že část, případně i celé SJM bude podléhat správě pouze jednoho z manželů, a rovněž určit, jakým způsobem bude správa vykonávána, vyjma úpravy, která by vylučovala schopnost manžela zabezpečovat rodinu, nebo pokud by se svým obsahem dotýkala práv třetích osob bez jejich souhlasů.

Zákon limituje možnost spravovat majetek bez souhlasu druhého manžela ve věcech, týkajících se SJM jako celku, jako i v případě, kdy by spravující manžel nakládal samostatně s obydlím, v němž se nachází rodinná domácnost manželů. Možnost autonomní úpravy je omezen i v záležitostech trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí SJM.

Ad c) Režim založený rozhodnutím soudu (srov. § 724an o. z.)

Je-li pro to závažný důvod, soud může na návrh manžela SJM zrušit nebo zúžit jeho stávající

rozsah. Závažným důvodem se rozumí dle § 724 odst. 2 o. z. skutečnost, kdy manželův věřitel požaduje zajistit svoji pohledávku v rozsahu, kdy hodnota této pohledávky přesahuje hodnotu výlučného vlastnictví tohoto manžela, nebo když manžela lze považovat za marnotratného, či za situace kdy manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Dalším důvodem může být i podnikání manžela nebo jeho neomezené ručení jako společníka právnické osoby.

Režim správy založený rozhodnutím soudu může být změněn rozhodnutím soudu nebo dohodou manželů. V případě, že pominou důvody, pro které bylo SJM zrušeno, je přípustná jeho obnova – tímto dochází ke vzniku **nového SJM**. Soud může rovněž rozšířit SJM, jehož rozsah byl soudem k návrhu manžela zúžen, do původního stavu.

Rozhodnutím soudu **není možné vyloučit ani změnit** ustanovení týkající se obvyklého vybavení domácnosti, nebo omezit schopnost manžela zabezpečovat rodinu, či dotknout se práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.

Ad ca) Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu (srov. § 728 o. z.)

Nastane-li situace, kdy jeden z manželů jedná při správě SJM způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmy rodiny nebo druhého manžela, může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude SJM spravováno.

Je nutné připomenout, že správa v režimu založeném rozhodnutím soudu se však uplatní za situace, kdy manželé nebo snoubenci neuzavřeli smlouvu neboli když se správa SJM řídí zákonným režimem.

Ochrana třetích osob (věřitelů) [srov. § 731an o. z.] - v případě, že dluh vznikne pouze jednomu z manželů za trvání společného jmění manželů, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z jejich společného jmění.

Za situace, kdy dluh vznikl proti vůli druhého manžela, a ten projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu nesouhlas poté, co se o dluhu dozvěděl, může se výkonem rozhodnutí postihnout ta část SJM, která představuje podíl dlužníka, kdyby došlo ke zrušení nebo vypořádání SJM.

Pohledávka věřitele může být uspokojená ze všeho, co bylo součástí SJM, pokud se zavázal jeden z manželů v době, od které uplynulo **méně než šest měsíců** od právní moci soudního rozhodnutí nebo účinnosti smlouvy o změně nebo vyloučení zákonného majetkového režimu.

Ochrana se poskytuje věřitelům i tehdy, kdy by jejich právo bylo dotčeno smlouvou nebo rozhodnutím soudu. Věřitel může svá práva uplatnit při příležitosti vypořádání toho, co dříve tvořilo součást SJM, jako by smlouva nebo soudní rozhodnutí neexistovalo.

Součástí SJM jsou kromě aktiv také pasiva. Pasiva představují dluhy převzaté za trvání manželství s výjimkou výlučného dluhu jednoho z manželů (v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku) nebo dluhu převzatého bez souhlasu druhého manžela (pokud by se nejednalo o každodenní či běžné potřeby rodiny). S dluhy se neoddělitelně pojí práva třetích osob a s tím spojená ochrana těchto práv. Zde se jako třetí osoba považuje kromě věřitele také manžel povinného.

Součástí SJM jsou podle § 710 o. z. dluhy převzaté za trvání manželství. Převzatými dluhy se rozumí ty, které byly převzaty na základě **právního jednání**. Nikoliv tedy např. dluh, který vznikl jednomu z manželů porušením zákona (srov. § 2910 o. z.) nebo dluhy, které jednomu z manželů vznikly na základě zákona. Z převzatých dluhů pak zákon **vyklučuje ze SJM** ty, které se týkají výlučného majetku jednoho manžela v rozsahu, který převyšuje příjmy z tohoto majetku a ty, které byly převzaty bez souhlasu druhého manžela s výjimkou dluhů vzniklých při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Byl-li tedy dluh převzat jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, aniž by se jednalo o dluh vzniklý při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, má druhý z manželů k dispozici institut relativní neplatnosti (srov. § 714 odst. 2 o. z.), tzn., že se manžel může dovolat neplatnosti právního jednání druhého manžela.

Třetím osobám zejména tedy věřitelům manželů nebo jednoho z manželů, zákon poskytuje širokou ochranu. V obecné rovině platí, že vznikl-li dluh jen jednomu z manželů za trvání SJM, může se věřitel při uloženém výkonu rozhodnutí (exekuci) uspokojit i z toho, co je v SJM (srov. § 731 o. z.). Jestliže tedy za trvání SJM jeden z manželů převezme dluh bez souhlasu druhého manžela, aniž by se jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny a druhý z manželů např. o tomto dluhu ani neví, může se věřitel uspokojit z majetku v SJM. Jestliže druhý manžel o dluhu nevěděl, resp. dluh vznikl proti vůli tohoto manžela, poskytuje mu zákon částečnou ochranu a druhý manžel může vůči věřiteli svůj nesouhlas s dluhem vyslovit bez zbytečného odkladu, jakmile se o dluhu dozví (srov. § 732 o. z.).

V nalézacím řízení před soudem může věřitel získat exekuční titul pouze vůči jednomu z manželů, za předpokladu, že dluh tohoto manžela nespadá do SJM. Majetek, který spadá do SJM, však v rámci exekuce lze postihnout. Druhý z manželů se **nestává spoludlužníkem, ale musí strpět uspokojení** pohledávky věřitele z majetku v SJM až do výše odpovídající vypořádacímu podílu dlužného manžela.

Součástí společného jmění manželů jsou kromě aktiv také pasiva. Pasiva představují dluhy převzaté za trvání manželství s výjimkou výlučného dluhu jednoho z manželů (v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku) nebo dluhu převzatého bez souhlasu druhého manžela (pokud by se nejednalo o každodenní či běžné potřeby rodiny). S dluhy se neoddělitelně pojí práva třetích osob a s tím spojená ochrana těchto práv. Zde se jako třetí osoba považuje kromě věřitele také manžel povinného.

K ochraně práv třetích osob, kteří nejsou věřitelé, v rámci exekučního řízení slouží především § 68 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ex. ř.“) ve spojení s § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Jedná se o velmi podstatnou úpravu, jež by si však v rámci zachování jednotného postupu zasluhovala větší pozornosti zákonodárců. Nejednoznačný výklad dané normy, a to především čtvrtého odstavce, totiž přináší nejednotný přístup soudů a tudíž i rozdílnost jejich rozhodování.

Uvedená ustanovení tedy slouží k ochraně vlastnického práva třetích osob rozdílných od věřitelů, jejichž majetek je při exekuci vedené na povinného sepsán exekutorem do soupisu a je tímto ohrožen. Umožňují třetí osobě se bránit pomocí institutu žaloby na vyloučení věci.

Vylučovací žaloba, též excindační žaloba je žaloba o vyloučení věci z exekuce podle ustanovení § 267 o. s. ř. Lze se jí domoci vyloučení majetku z nařízené exekuce, pokud ta není ve vztahu k tomuto majetku přípustná. Jde zejména o případy, kdy je vlastníkem jiná osoba než povinný

(vůči komu je exekuce vedena), případně pokud sice jde o vlastnictví povinného, ale ten danou věc nezbytně nutně potřebuje (např. obvyklé vybavení domácnosti, zdravotní potřeby a pomůcky) nebo by její exekuční prodej byl v rozporu s morálními pravidly (např. snubní prsten). Žalovaným musí být *oprávněný* (navrhovatel exekuce) a o žalobě rozhoduje soud ve sporném občanském soudním řízení.

Jde-li o exekuci prováděnou soudním exekutorem, není pro úspěch excindační žaloby nutné nejdříve požádat o *vyškrtnutí věci ze soupisu* podle § 68 *exekučního řádu*. Žalobce se pouze vystavuje nebezpečí, že postižená věc může být soudním exekutorem mezitím prodána.

Typický dotaz č. 1 v této oblasti: *jak se vypořádává SJM když zanikne?*

Rozvodem manželství jako nejčastějším důvodem dochází k zániku SJM a to dnem, kdy rozhodnutí soudu o rozvodu manželství nabyde právní moci a vykonatelnosti. Od této chvíle nabývá majetek každý z bývalých manželů výlučně do svého vlastnictví a rovněž nese každý sám odpovědnost v případě nově nastalých dluhů. Je však třeba **vypořádat** vlastnická práva k majetku, který manželé získali společně za svého manželství a dále také k závazkům, které jim společně vznikly (srov. § 736an o. z.).

Toho lze v zásadě docílit třemi možnými způsoby, které je možné i kombinovat.

1) Rozdělení zaniklého SJM dohodou

Pokud to vztahy s bývalým manželem umožňují, je samozřejmě nejlepší, když se na rozdělení společného majetku a závazků mezi sebou bývalí manželé domluví. Dohoda o vypořádání vyžaduje **písemnou formu**, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva (to se týká především nemovitostí, u nichž je rovněž nutný i vklad do katastru nemovitostí). Nevžaduje-li dohoda o vypořádání písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení, jak se vypořádali. Dohodou nesmí být dotčena práva třetích osob, a to zejména věřitelů, což může nastat např. tehdy, kdy manžel - dlužník s úmyslem zkrátit své věřitele převede veškerý majetek náležející do SJM na druhého manžela. V tomto případě by se dotčená osoba mohla domáhat, aby soud určil, že vypořádání je vůči ní právně neúčinné. Rovněž nelze zapomenout, že **vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely**.

2) Rozdělení zaniklého SJM soudem

K podání návrhu je oprávněn kterýkoliv z bývalých manželů a řízení je třeba zahájit **do tří let od zániku manželství**. Lhůta počne běžet dnem, kdy rozhodnutí soudu o rozvodu manželství nabylo právní moci a vykonatelnosti. Návrh se podává k okresnímu (obvodnímu) soudu, který rozhodl o rozvodu manželství a podléhá soudnímu poplatku ve výši 2 000,- Kč, přičemž tento poplatek se zvyšuje o 5 000,- Kč za každou nemovitost a o 15 000,- Kč za každý podnik nebo jeho organizační složku, jež jsou předmětem vypořádání. Nezbytnou součástí žaloby je návrh žalobce, jak má soud rozhodnout, t. j. specifikace společného majetku a závazky a návrh, co má připadnout žalobci, a co bývalému manželovi. Návrh na vypořádání SJM soudem se může podat i tehdy, pokud se žalobce s bývalým manželem nedohodne na rozdělení pouze některého majetku nebo dluhu, nebo pokud některé věci či závazky v dohodě opomene.

POZOR!!! žalobním návrhem na rozdělení SJM **není soud vázán**. Základní zásada, která se uplatňuje pro vypořádávání SJM, je ta, že podíly obou manželů **jsou stejné**. Mimoto však soud přihlíží zejména k potřebám nezaopatřených dětí (zde je tedy rozhodující, který z manželů

získal děti do své péče), jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se z nich kdo zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících společného jmění (často se zohledňují takové skutečnosti, jako je případný alkoholismus, drogy, gamblerství, násilné chování, apod.). Pokud tedy v žalobě bude žalobce navrhopvat konkrétní rozdělení majetku, nemusí mu soud vyhovět a SJM může vypořádat rozdílně od návrhu jinak.

Dále je každý z bývalých manželů oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek, což bývá realizováno obvykle formou zápočtů.

3) Rozdělení zaniklého SJM podle zákona

Jestliže k vypořádání společných aktiv a pasiv nedošlo dohodou ani rozhodnutím soudu, popř. některý majetek nebo závazky nebyly vypořádány, nastupuje po třech letech od právní moci rozsudku, jímž se manželství rozvedlo, **zákonná nevyvratitelná domněnka**. Na základě této právní fikce platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že hmotné movité věci jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá a ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou stejnou měrou. Stejně tak ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma.

Další příčiny zániku SJM

K zániku SJM dochází také v případě, kdy jeden z manželů **zemře** či je **prohlášen za mrtvého**, ale i tehdy, kdy je na majetek jednoho z manželů vyhlášen **konkurs** nebo vysloven **trest propadnutí majetku** v trestním řízení, a je tedy nutné ho pro tyto účely vypořádat.

Jestliže jeden z manželů zemře, **rozhodne soud v rámci dědického řízení** o obvyklé ceně společného majetku v době smrti zemřelého a podle výše uvedených zásad určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi.

V případě, že je na jednoho z manželů prohlášen konkurs, **nastupuje do jeho práv správce konkursní podstaty**, který může buď podat návrh na vypořádání SJM soudem, nebo se na vypořádání dohodne s tím manželem, jenž není v úpadku. Tato dohoda podléhá schválení insolvenčního soudu. Majetek, který úpadci sloužil k podnikání, spadá vždy do konkursní podstaty, a to i tehdy, jestliže by podíl druhého manžela na společném majetku byl tímto menší.

A nakonec, pokud je jeden z manželů stížen trestem propadnutí majetku, **ztrácí právo nakládat s veškerým svým majetkem**, tedy i tím, co patří do SJM, **neboť propadl ve prospěch státu**, a ten místo něho nastupuje do jeho právních vztahů. Stát je také ten, kdo je oprávněn s druhým manželem uzavřít eventuální dohodu o vypořádání společného jmění.

Prameny:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 549/1991 Sb. České národní rady, o soudních poplatcích
- zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- zákon č. 99/1963 Sb, občanský soudní řád

-https://is.muni.cz/th/p7um7/Diplomka_obsah.pdf
-<https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/manzelske-majetkove-pravo/a-143/>
-<https://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/spolecne-jmeni-manzelu.html>
-<http://www.akgr.cz/clanky/dluhy-v-manzelstvi/>
-<https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-prav-tretich-osob-ve-svetle-zaloby-na-vyloucení-veci-z-exekuce-84098.html>
-https://cs.wikipedia.org/wiki/Vylučovací_dovaz

IV. Zákonný režim

Viz kapitola III., Manželské majetkové právo, str. 13 až 15

V. Smluvný režim

Viz kapitola III. Manželské majetkové právo, str. 15 až 16

VI. Režim založený rozhodnutím soudu

Viz kapitola III. Manželské majetkové právo, str. 16 až 17

VII. Režim oddělených jmění

Právní úprava

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 729 a § 730) [dále jen „o. z.“]
- zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Stručný podklad pro poskytování poradenství

Až účinností nového občanského zákoníku byl zaveden dosud neznámý institut modifikace společného jmění manželů (dále jen „SJM“), a to režim **oddělených jmění**. Byť v českém právu se jedná o institut relativně nový, v zahraniční úpravě má dlouholetou tradici. Ostatně, je to jeden ze způsobů dobře známé tzv. „předmanželské smlouvy“.

Z povahy věci vyplývá, že režim oddělených jmění se týká výlučně těch, kteří hodlají uzavřít manželství, nebo již v manželství jsou. Z toho vyplývá, že je tedy možné si ho zvolit jak za trvání manželství, tak i před jeho uzavřením.

Podstatou institutu režimu oddělených jmění je, že buď **a)** SJM vůbec nevznikne, nebo **b)** případně se zruší, vypořádá a zanikne.

Pokud si tento režim **zvolí snoubenci**, tak svým souhlasným prohlášením, jímž vstoupí do manželství, vyloučí vznik SJM a pro novomanžele se tedy nic nemění a nadále budou nabývat majetek odděleně jako před uzavřením manželství a s nabytým majetkem budou nakládat stejně, jako tomu bylo před sňatkem.

Pokud si však tento režim **zvolí již sezdání manželé za trvání manželství**, musí být majetek **náležící do již vzniklého společného jmění nejdříve vypořádán**.

Režim oddělených jmění může být zvolen **kdykoliv za trvání manželství**, přičemž před jeho zavedením nejdříve musí dojít mezi manželi ke vzájemnému vypořádání majetku, který už manželé nabyli do SJM před rozhodnutím o změně hospodaření v manželství. V režimu oddělených jmění pak nabývá manžel majetek zcela samostatně, výlučně do svého vlastnictví. Druhý z manželů si nemůže nárokovat ani část jeho majetku. Každý z manželů i hospodář výlučně se svým majetkem a odpovídá za dluhy jím způsobené.

V režimu oddělených jmění smí manžel nakládat se svým majetkem **bez souhlasu** druhého manžela. Pokud padne rozhodnutí o zřízení tohoto institutu nakládání s majetkem, pak je třeba brát ohled na zvláštní postavení **obvyklého vybavení** rodinné domácnosti. Je to soubor movitých věcí, které bez ohledu na to, kdo předměty zakoupil, musí sloužit k uspokojení potřeb rodiny jako celku, zejména nezletilých dětí. S obvyklým vybavením rodinné domácnosti si tedy ani manželé mající režim oddělených jmění nemohou nakládat dle libosti, ale pouze s ohledem na rodinu a nezletilé děti (srov. [§ 698an](#) ve spojení s [§ 3038 o. z.](#)).

Sjednání režimu oddělených jmění **vyžaduje formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu**.

Smlouva o režimu oddělených jmění má okamžikem uzavření účinky mezi manžely. Její velkou výhodou je však i to, že může mít účinky i vůči všem třetím osobám, tedy zejména vůči věřitelům. Podmínkou je pak její **vložení do veřejného Seznamu listin o manželském majetkovém právu, který vede Notářská komora České republiky** (srov. [§ 35a odst. 1 písm. b\) notářského řádu](#)).

Manželé se pak mohou smlouvy o režimu oddělených jmění dovolat vůči třetím osobám i tehdy, když tyto osoby nebyly s jejím obsahem seznámeny. Seznam listin o manželském majetkovém právu je veřejně přístupný přes internetovou stránku Notářské komory České republiky. Je tedy v zájmu každého se přesvědčit v tomto seznamu, zda nebylo SJM v daném konkrétním případě upraveno odlišně od zákona.

Bez zaevidování smlouvy ve veřejném seznamu je smlouva účinná jen mezi manžely, případně je účinná vůči třetí osobě, jen a pouze v případě, že tato osoba byla o smlouvě dostatečně a především prokazatelně informována.

Výhody zřízení tohoto institutu v hospodaření ať již snoubenců či manželů spočívají především v tom, že daleko lépe chrání rodinný majetek. Hypoteticky, pokud např. manželé vlastní každý ½ nemovitosti, nemůže se věřitel domáhat uspokojení své pohledávky prodejem celé nemovitosti, ale právě jen ideální ½ dotčené nemovitosti. Ta je však jen velmi těžko prodejná a manželé tak v případě zadlužení se jednoho z nich nemusejí přijít o střechu nad hlavou.

Dále tento režim je vhodný pro páry, kde jeden z nich podniká a druhý má obavu, aby případné dluhy z podnikání nevedly ke ztrátě rodinného majetku, protože jasně definuje, který majetek

nenáleží podnikajícímu manželovi a je tak před případnými nepříznivými důsledky dluhů (execucí) chráněn.

Poslední zřejmou výhodou je i kontrola nad majetkem manželů, kdy je jasné definováno, co náleží komu. Často tedy odpadnou hádky mezi manžely např. o to, co za společné peníze pořídit a kdo více rozhazuje společné peníze. V případě rozvodu navíc odpadá nutnost vypořádání SJM, kdy často dochází k velkým sporům mezi bývalými manželi a pro nešťastný případ rozvodu tedy režim oddělených jmění dokáže ušetřit alespoň nemalé trápení ohledně majetkových sporů ve vztahu k SJM.

Prameny:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>

VIII.

Ochrana třetích osob

Viz kapitola III. Manželské majetkové právo, str. 17 až 19

IX.

Vypořádání společného jmění

Viz kapitola III. Manželské majetkové právo, str. 19 až 21

X.

Bydlení manželů

Právní úprava

- zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 743an) [dále jen „o. z.“]

Stručný podklad pro poskytování poradenství

Po nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník došlo k celé řadě změn v právní úpravě celé řady občanskoprávních vztahů. Výjimkou nebyla ani právní úprava bydlení manželů, která má zdůraznit **význam společného rodinného bydlení pro existenci manželství a rodiny**.

Rodina a manželství požívá zvláštní právní ochrany a jedním z projevů této zásady je i **ochrana rodinné domácnosti**. Stěžejní a v praxi významné je v této oblasti zejména **omezení dispozice s domem či bytem**, ve kterém se nachází rodinná domácnost.

Rodinná domácnost

Pro výklad právní úpravy bydlení manželů je důležitý pojem rodinná domácnost a jeho obsah.

Současný ani předchozí občanský zákoník výslovně pojem společné domácnosti nedefinuje, a to i přesto, že obě právní úpravy s tímto pojmem pracují. Předchozí právní úprava civilního práva nicméně obsahovala ustanovení, ve kterém byl výslovně definován pojem domácnost, a to tak, že domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby (srov. [§ 115 zákona č.40/1964 Sb., občanský zákoník](#)). Z této definice vyplývají dva pojmové znaky, které musejí být současně splněny, abychom mohli určitě společenství dvou a více osob označit za domácnost. Prvním takovým znakem je trvalost soužití a druhým pak společné uhrazování nákladů na své potřeby. Právní nauka pojem domácnost dále upřesnila jako soužití dvou nebo více osob ve spotřebním společenství, v němž jednotliví členové přispívají podle svých schopností a možností k úhradě nákladů i k obstarávání společných potřeb.

Přestože stávající občanský zákoník definici pojmu domácnost **nepřevzal**, nelze od ní odhlédnout, a to zvláště, vezmeme-li v úvahu, že soudní praxe pomocí této definice dovodila a do jisté míry ustálila právě i obsah pojmu **společné domácnosti**, který zůstal zachován i v současné právní úpravě nabývání dědictví ze zákona.

Pro úplnost je třeba dodat, že nový občanský zákoník již nepoužívá pojmu společné domácnosti ve vztahu k manželům v rámci rodinného práva, ale v tomto kontextu zavádí nový pojem tzv. **rodinné domácnosti**, který však z hlediska dědění nemá žádný význam, neboť manželé po sobě navzájem dědí právě z důvodu existence manželství a nikoli společné domácnosti.

Rodinná domácnost manželů musí být tvořena nejméně dvěma osobami, a to manželi. Existence rodinné domácnosti je pojmově spojena s existencí manželství, partneři tedy rodinnou domácnost ve smyslu ustanovení o. z. o bydlení manželů netvoří. Rodinná domácnost však může mít i další členy, zejména se bude jednat o spolužijící nezletilé děti, které jsou do rodinné domácnosti výslovně zahrnuty např. v ustanovení [§ 689 o. z.](#)

Pro vznik a existenci rodinné domácnosti **nestačí**, aby manželé spolu žili v jednom bytě či domě. Je nutné, aby se jednalo rovněž o skutečné soužití, a to soužití trvalého charakteru. Základním hlediskem pro posouzení existence rodinné domácnosti je rovněž **společné hospodaření**. Společné hospodaření neznamená pouhé společné uhrazování nákladů, neboť to přichází v úvahu i u osob, které domácnost netvoří (typicky u spolubydlících, kteří sdílí některé náklady). Existenci společného hospodaření lze tak dovozovat zejména tam, **kde členové domácnosti společně hospodaří se svými příjmy, nejsou přesně oddělovány finanční prostředky a nerozlišuje se, které věci v domácnosti smějí členové domácnosti užívat** (srov. [zprávu Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 6. 1982, sp. zn.: Cpj 163/81](#)).

Vzhledem k tomu, že pro závěr o existenci rodinné domácnosti musí být splněny všechny výše uvedené podmínky, může být v praxi někdy obtížné tuto skutečnost dovodit a mít všechny znaky rodinné domácnosti za prokázané. V praxi se osvědčilo, že v pochybnostech je nutné zohlednit jednu ze základních zásad soukromého práva specifikovanou v ustanovení [§ 3 odst. 2 písm. b\) o.z.](#), a to že rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany. Pokud tedy jsou prokázány alespoň základní znaky rodinné domácnosti, měl by se tedy soud spíše přiklonit k ochraně, kterou zákon rodinné domácnosti poskytuje.

Od pojmu rodinná domácnost je třeba odlišit **pojem obydlí**. Dle ustanovení [§ 743 odst. 1 o.z.](#) mají manželé obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost. **Obydlí jsou tedy prostory, kde je rodinná domácnost umístěna**. Zpravidla bude obydlím dům nebo byt, jak to předpokládá [§ 744an](#), lze si však představit i jiné prostory (např. nebytový prostor, místnost, obytný vůz apod.

Trvání rodinné domácnosti

Vznik rodinné domácnosti je nutné vázat na okamžik, kdy jsou splněny výše uvedené podmínky. Vzhledem k tomu, že v současné době obvykle společné soužití předchází uzavření manželství, **je tak uzavření manželství okamžikem, kdy vznikne i rodinná domácnost**. Nemusí to však být samozřejmě pravidlem, lze si představit i model, kde partneři uzavřou sňatek a teprve poté se jim podaří zajistit společné bydlení.

K zániku rodinné domácnosti může dojít na základě více důvodů. Za stěžejní a obvyklé důvody zániku lze označit dohodu manželů o odděleném bydlení, opuštění trvalé domácnosti jedním z manželů a samozřejmě zánik manželství jako takový.

Dohodu o odděleném bydlení manželů výslovně zmiňuje § 743 odst. 3 o. z., aniž by nějak blíže vymezoval její náležitosti. Pouze stručně uvádí možnost manželů se dohodnout, že budou bydlet trvale odděleně. Je zřejmé, že **musí být dána shoda manželů na tom, že se jedná o trvalé, nikoli dočasné oddělené bydlení**. K zániku rodinné domácnosti tak nedochází zejména v případech, kdy manželé z nějakého důvodu žijí dočasně odděleně, avšak je mezi nimi shoda v tom, že dojde k obnovení společného soužití. Zejména se bude jednat o případy, kdy jeden z manželů změni obydlí s úmyslem se do obydlí manželů vrátit, a to např. z pracovních či studijních důvodů, případně i na dobu výkonu trestu. Pokud jde o formu dohody, tuto zákon nijak nevymezuje, v praxi bude nejčastější forma dohody ústní. Lze si však i představit konkludentní uzavření smlouvy, kdy manželé jednají shodně a oddělí si domácnosti, aniž by se na tom jakkoli výslovně dohodli.

Zatímco k dohodě o odděleném bydlení je třeba souhlasu a shody obou manželů, **opuštění trvalé domácnosti** tento znak **nevykazuje**. Jedná se tedy o jednostranný akt jednoho z manželů, který opustí rodinnou domácnost s úmyslem žít trvale jinde. Manžel může tuto vůli opět vyjádřit jak ústně, tak i konkludentně, z jeho jednání však **musí být jeho úmysl zřejmý**. Projev vůle, ať již jakkoli vyjádřený, se musí vztahovat i na skutečnost, že se nejedná o dočasnou změnu, ale o **změnu trvalou**. Pokud tedy manžel opustí rodinnou domácnost, aniž by z jeho jednání jakkoli vyplývalo, že má v úmyslu žít jinde trvale, nelze mít za to, že došlo k opuštění rodinné domácnosti a tedy i k jejímu zániku. Na trvalé opuštění společné domácnosti je nutno usuzovat podle okolností konkrétního případu, přičemž pouhé opuštění bytu (odstěhování svršků, případně i odhlášení se z trvalého pobytu) nebude bez dalšího postačovat pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti (srov. *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2006, sp. zn.: 26 Cdo 1399/2005*). Definici trvalého opuštění domácnosti tak **nemůže naplnit** např. opuštění domácnosti ve snaze vyhnout se sporům, v případě jednorázového konfliktu mezi manželi nebo dokonce v případě, že je vyvoláno jednáním druhého manžela spočívajícím v znesnadnění přístupu do bytu výměnou zámků u dveří bytu (srov. *rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 1999, sp. zn.: 2 Cdon 1980/97*).

Právní následky jednání směřujícího k opuštění společné domácnosti nastávají v době, kdy manžel svoji vůli trvale opustit společnou domácnost **projevil a realizoval** (srov. *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2006, sp. zn.: 26 Cdo 1399/2005*). V praxi tak může být opuštění rodinné domácnosti provedeno několika po sobě následujícími kroky, z nichž vždy až ten poslední bude mít za následek zánik rodinné domácnosti. Obvyklým příkladem může být situace, kdy se manžel odstěhuje ze společné domácnosti, a až následně projeví vůli opustit domácnost trvale. Opačně může nastat i situace, že naopak manžel výslovně deklaruje svou vůli opustit

trvale společnou domácnost a teprve v okamžiku, kdy se mu podaří zajistit nové bydlení, rovněž tuto vůli fakticky zrealizuje odstěhováním.

Pro úplnost je nutno zdůraznit, že dohoda manželů o odděleném bydlení má v souladu s ustanovením § 743 odst. 3 o. z. **stejně právní účinky** jako trvalé opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů.

Zánik rodinné domácnosti nastává i v okamžiku **zániku manželství**, neboť tím zanikne jeden z pojmových znaků rodinné domácnosti. K zániku rodinné domácnosti dochází bez ohledu na skutečnost, jakou formou manželství zaniklo, ať již rozvodem, smrtí jednoho z manželů či prohlášením manželství za neplatné.

Pokud došlo k zániku rodinné domácnosti dohodou manželů o odděleném bydlení nebo na základě opuštění domácnosti jedním za manželů, je možné **rodinnou domácnost obnovit**, a to včetně právních následků její existence. Pro obnovení je však **nutná shoda obou manželů**, a to v obou případech, neboť není možné obnovit rodinnou domácnost proti vůli jednoho z manželů. Pokud by došlo k zániku rodinné domácnosti zánikem manželství rozvodem, je možné rodinnou domácnost manželů obnovit **pouze opětovným uzavřením sňatku**.

Ochrana rodinné domácnosti

Rodinná domácnost podléhá zvláštní zákonné ochraně v souladu s výše specifikovanou zásadou soukromého práva o ochraně rodiny, rodičovství a manželství. Tato ochrana se projevuje řadou specifických zásad, které je nutno zohledňovat vždy, kdy je dovozena existence rodinné domácnosti.

Jednou ze základních zásad je **společné hrazení nákladů rodinné domácnosti** dle ustanovení § 690 o. z., kdy každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti. Tato zásada je odrazem jedním ze znaků rodinné domácnosti, a to společného hospodaření. Ustanovení § 690 o. z. pak specifikuje rozsah povinnosti k úhradě příspěvku, kdy hlediskem jsou jednak osobní a majetkové poměry, schopnosti a možnosti manželů, a dále princip zásadně srovnatelné životní úrovně všech členů rodiny. Pro úplnost je nutno zdůraznit, že povinnost hradit náklady rodinné domácnosti **nelze ztotožňovat s výživným mezi manžely**, byť tyto nároky spolu úzce souvisí.

Dalším z prvků ochrany je i úprava možného **přeložení rodinné domácnosti**. Ustanovení § 743 odst. 2 o. z. specifikuje obecnou zásadu, že pokud žádá manžel z vážných důvodů o přeložení rodinné domácnosti, má mu druhý manžel vyhovět, ledaže by důvody pro setrvání převážily. V případě, že mezi manžely nedojde k dohodě, může se jeden z manželů obrátit v souladu s ustanovením § 692 odst. 2 o. z. na soud, aby tento svým rozhodnutím nahradil souhlas druhého manžela, neboť umístění rodinné domácnosti je zcela nepochybně podstatnou záležitostí rodiny. V takovém řízení by žalobce musel prokazovat závažnost důvodů pro změnu rodinné domácnosti a zájem rodiny na takovéto změně, přičemž soud by se měl snažit vést manžele především k dohodě. V praxi však považují toto řízení za nepravděpodobné a rovněž obtížně vykonatelné. Ve svém důsledku by totiž byl jeden z manželů nucen rozhodnutím soudu žít na místě, na kterém žít odmítá, což by nejspíše vedlo ve skutečnosti k ukončení rodinné domácnosti např. jejím trvalým opuštěním jedním z manželů nebo i rozvodem manželství.

Nejvýznamnějším projevem zvláštní právní ochrany rodinné domácnosti je **omezení dispozice s nemovitostí, ve které se nachází rodinná domácnost**. Tato ochrana se uplatní v případě, že se rodinná domácnost manželů nebo rodiny nachází v domě, s nímž má alespoň jeden z man-

želů právo nakládat a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba. Tento manžel je povinen se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit.

Manžel, který je oprávněn s domem nebo bytem nakládat, tak **nesmí bez souhlasu druhého manžela** zejména: **1.** takový dům nebo byt zcizit, nebo **2.** k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny.

Manžel může samozřejmě s domem nebo bytem nakládat se souhlasem druhého manžela. V takovém případě **musí být tento souhlas** v souladu s ustanovením **§ 749 o. z. udělen v písemné formě**. Zákon nestanoví, že by souhlas druhého manžela musel předcházet právnímu jednání, lze tak mít za to, že souhlas manžela může být udělen i dodatečně.

Právní jednání ohledně domu či bytu může být rovněž učiněno **i bez souhlasu druhého manžela**, a to v případě, kdy manžel **zajistí druhému manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním**. Pojem „po všech stránkách obdobné bydlení“ není v zákoně nijak vymezen a je na judikatuře, aby tento pojem v budoucnu podrobněji specifikovala a dala mu jasný rámec. V současnosti ponechává široký prostor soudu pro volné uvážení, lze však mít za to, že obdobné bydlení by mělo mít stejný právní základ, mělo by se jednat o stejný druh (tedy byt nebo dům) a alespoň zásadně podobnou velikost a kvalitu nemovitosti i lokalitu bydlení.

V případě, že oprávněný manžel **bude nakládat s domem či bytem**, kde se nachází rodinná domácnost, **bez souhlasu druhého manžela** a rovněž bez zajištění obdobného bydlení, je druhý manžel v souladu s ustanovením **§ 747 odst. 2 o. z.** oprávněn se **dovolat neplatnosti takového právního jednání**. Jedná se o neplatnost relativní. Toto ustanovení je zcela zásadní a velmi významné pro právní praxi. Zejména je na místě se zabývat otázkou jeho kolize s ustanovením **§ 984 o. z.** o ochraně nabyvatele v dobré víře.

Následky zániku rodinné domácnosti

V případě, že manžel opustí trvale rodinnou domácnost, má **právo** v souladu s ustanovením **§ 699 o. z. požadovat vypořádání obvyklého vybavení domácnosti**. Manžel může žádat, aby mu byly vydány věci, které náleží výhradě jemu. Věci, které náleží manželům společně, si mají rozdělit rovným dílem, pokud je to možné. **Tyto zásady se nepoužijí v případě věcí, které jsou potřebné, zejména pro nezletilé dítě manželů nebo v péči manželů, které v rodinné domácnosti zůstalo.** Toto právo manžela na vypořádání lze uplatnit i v případě, že došlo k zániku rodinné domácnosti na základě dohody manželů o odděleném bydlení, neboť dohoda manželů o odděleném bydlení má stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti.

Zánik rodinné domácnosti **nezbavuje** v souladu s ustanovením **§ 691 odst. 1 o. z.** manžele povinnosti si navzájem pomáhat a podporovat se. V případě opuštění domácnosti jedním z manželů tak může stále trvat jeho **povinnost přispívat na náklady na rodinnou domácnost**. Jedná se o případy, kdy manžel trvale opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a v rodinné domácnosti zůstává s druhým manželem nezletilé dítě manželů. Při posuzování důvodu opuštění rodinné domácnosti, případně odmítání návratu, by měl soud postupovat podle zásad slušnosti a dobrých mravů.

- zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- <https://www.remax-czech.cz/bydleni-manzelu-podle-noz>
- <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>
- <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

XI. Domácí násilí

Právní úprava

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zjm. § 751an) [dále jen „o. z.“]
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr. z.“)
- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (zjm. § 44an)
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (zjm. § 400an)

Stručný podklad pro poskytování poradenství v oblasti bydlení

Existence domácího násilí byla v ČR dlouhou dobu vnímána jako soukromá záležitost. Postupně společnost přijala skutečnost, že domácí násilí je jev, který má celospolečenský dopad a vyžaduje spolupráci všech zainteresovaných institucí. V platném českém právu nebyl do roku 2007 pojem domácí násilí vůbec definován. Česká republika se přijetím zákonů vztahujících se k problematice domácího násilí přihlásila k řešení problematiky domácího násilí a současně deklarovala nulovou toleranci k násilí a závazek ochrany osob ohrožených.

Domácí násilí je násilí (t. j. *záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu* – oficiální definice násilí Světové zdravotnické organizace WHO) mezi sobě blízkými osobami (za ně se považují přími příbuzní, manželé a registrovaní partneři, sourozenci, ale i jiné osoby, které by důvodně pociťovaly újmu druhého za újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí – srov. § 22 odst. 1 o. z.), které žijí ve společné domácnosti, nově dle o. z. v rodinné domácnosti. Jedná se o vztah, kdy jedna osoba (násilník) získává nad druhou osobou (obětí) moc, přičemž intenzita násilí se časem stupňuje. Podstatné je, že k němu dochází zásadně v soukromí a je tak těžké je zvenčí rozpoznat, pokud se jeho oběť sama nerozhodne je řešit s pomocí ostatních, ať už policie nebo některých z nestátních organizací, které se na pomoc obětem domácího násilí zaměřují.

O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky:

1. **Opakování a dlouhodobost** - z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.

2. **Eskalace** - domácí násilí se stupňuje od útoku proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.

3. **Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí na ohroženou osobu a násilnou osobu** - domácím násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu.

4. **Neveřejnost** - domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.

Domácí násilí **je jednostranné, násilník a oběť si nikdy nemění role!**

Domácí násilí může mít různé formy. Může se projevit jako **fyzické násilí** (např. bití, škrcení, řezání, odpírání spánku, jídla apod.), může se projevit jako **psychické násilí** (např. zastrašování, psychický nátlak, vyhrožování, nadávání, vytváření pocitu viny, nerespektování přání, ponižování, snižování důstojnosti, kdy se násilník snaží zasít pochybnosti v oběti, čímž pak manipulované osoby zpochybňují vlastní paměť, vnímání reality a svůj zdravý rozum, t. zv. gaslighting), také může mít formu **sociálního násilí** (např. násilník se snaží oběť izolovat od okolí – rodiny, přátel, bránění návštěvě přijít, schování klíčů apod.), může se projevit jako **sexuální násilí** (např. znásilnění, vynucování sexuálního styku, odepření intimity apod.), také může mít podobu **ekonomického násilí** (např. kontrola nad příjmy a výdaji oběti, neochota poskytovat peníze na společnou domácnost, schovávání peněz, platební karty, vybrání účtu, odepření prostředků, neposkytnutí pomoci apod.).

Všechny formy násilí lze rozdělit na **aktivní** a **pasivní**, přičemž aktivní je obecně čin vedoucí k cíli (např. útok), pasivní je nečinnost vedoucí k cíli (např. mlčení, ignorování, neposkytnutí pomoci, neposkytnutí financí atd.)

Domácí násilí vykazuje určitou **dynamiku**. Dynamikou domácího násilí rozumíme soubor mechanismů probíhajících ve vztahu mezi násilníkem a jeho obětí a které přispívají k páchání násilí ze strany násilníka a na druhé straně zabraňují oběti násilný vztah opustit. Pro násilný vztah je typické střídání fází, které jsou označovány jako fáze **a) napětí**, **b) násilí** a **c) klidu**. Tyto 3 fáze na sebe plynule navazují a je možné si je představit jako zužující se spirálu, která ukazuje, jak se jednotlivé fáze střídají a postupně dochází ke zkracování období mezi nimi.

Na klidovou fázi, která způsobuje setrvání oběti v násilném vztahu, plynule navazuje fáze napětí, kdy je oběť schopná vycítit, že se schyluje k fázi násilí. Snaží se tuto nejhorší fázi co nejdéle odvracet, vychází násilnému partnerovi vstříc, ale není v její moci situaci zvrátit a nevyhnutelně přichází fáze násilí, protože násilný partner je ten, kdo potřebuje mít nad obětí moc a udržovat ji pod kontrolou. Ve chvíli, kdy je oběť oslabená po útoku, zraněná a ponížena a často neví, kudy dál, ukazuje násilný partner svou tzv. „lepší tvář“ a dává oběti zažít období klidu. Fáze klidu však není trvalá, postupně opět dochází ke vzrůstání napětí, které je následováno násilným atakem.

Takto se nebezpečná spirála udržuje v pohybu a pravidelné střídání třech fází se stává pastí pro oběť. Jak je uvedeno výše, zejména ve fázi klidu se oběť snaží věřit, že se násilný partner změní, že bude lépe, má tendence fáze násilí vytěsnit. Pokud by se pouze stupňovaly násilné ataky, oběť by snáze našla sílu vztah opustit, ale protože zná i „dobrou tvář“ násilníka, je pro ni velmi těžké násilný vztah ukončit. Období klidu však není jediné, co přispívá k setrvání oběti v násilném vztahu, svou zásadní roli **sehrávají pocity studu, viny a strachu**, které spirálu násilného vztahu věrně provází. Násilný partner využívá v období klidu manipulativních technik, kterými se oběť snaží přesvědčit, že za násilí ve vztahu je zodpovědná ona sama. Ruku v ruce s omluvou z jeho strany většinou přichází obvinění oběti, že ona je zodpovědná za útok, že partnera

vypovokovala, špatně se zachovala, špatně odpověděla, udělala věci jinak, než partner očekával. Oběť tak postupně přistupuje na to, že ona sama zavinila násilné chování svého partnera. Vedle pocitů viny se začínají objevovat pocity studu, že oběť není dostatečně schopná udržet si kvalitní a respektující vztah. Pocity strachu se zpočátku objevují po násilném napadení, ať už slovním nebo fyzickým, později je strach přítomen ve všech fázích. Oběť je v permanentním napětí, protože nikdy neví, kdy se fáze klidu začne obracet a spirála se s osvědčenou jistotou opět dotočí do fáze násilí.

Přestože domácí násilí probíhá zpravidla utajeně za zavřenými dveřmi bytu či domu, tak existuje řada **důkazních prostředků**, kterými lze prokázat existenci tohoto zavrženíhodného jednání.

Klíčovým důkazem je vždy **svědecká výpověď oběti domácího násilí**. Oběť tak činí v rámci **podaného trestního oznámení**. To je následně prošetřeno orgány činnými v trestním řízení v rámci přípravného řízení. Komplikovanost správného vyhodnocení takového důkazu spočívá v samotném postavení oběti. Často se totiž jedná o tzv. syndrom oběti. Oběť pociťuje stud za prožité události, mnohdy vypovídá neúplně a nepřesně. Častým jevem je zpochybňování věrohodnosti oběti nebo výpovědi jí podané.

Orgán činný v trestním řízení musí pro vznesení obvinění vůči pachateli domácího násilí shromáždit dostatek kumulovaných jednání pachatele, které musí spojovat zejména soustavnost a míra intenzity páchaného násilí. Trestní zákoník totiž nezná trestný čin „domácího násilí.“ O tomto skutku se jedná jako o trestném činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (srov [§ 198 tr. z.](#)). Samotná výpověď oběti domácího násilí není dostatečným důkazním prostředkem a tvrzení oběti je třeba podložit dalším důkazním materiálem.

Dalším důkazním prostředkem a to velmi účinným jsou **lékařské zprávy**. Ve chvíli, kdy domácí násilí provází fyzické útoky, musí oběť po napadení vyhledat lékařské ošetření. Oběti je poskytnuta lékařská péče a zároveň je s ní sepsán protokol o příčině nálezů v lékařské zprávě označených. Lékař vytvoří záznam o stavu oběti písemnou formou, případně i fotodokumentací. Lékař **je povinen oznámit orgánům činným v trestním řízení návštěvu oběti**, která uvedla, že zdravotní nález byl spáchán v rámci probíhajícího domácího násilí. Lékař může být následně orgány činnými v trestním řízení vyzván k podání svědecké výpovědi.

Také existující **záznamy elektronické komunikace** mohou být velmi účinným důkazem v případech domácího násilí. Vývojem komunikačních technologií došlo i k vývoji využívání nástrojů komunikace mezi obětí a násilníkem. Častým jevem je tak kontrola a řízení oběti ze strany pachatele i v době jeho fyzické nepřítomnosti v místě bydliště. Jako komunikační kanál jsou využívány mobilní aplikace a sociální sítě. Je nutné komunikaci s pachatelem předat orgánům činným v trestním řízení v listinné podobě nebo ve formě zvukového záznamu či nahrávky.

K prokázání existence domácího násilí mohou sloužit jako důkaz také **svědecké výpovědi dětí**. Specifikem domácího násilí je mnohdy přítomnost dětí, žijících v rodině, u jednání násilníka vůči oběti. Orgány činnými v trestním řízení jsou tyto děti zahrnovány do seznamu ohrožených osob. Empirické výzkumy prokázaly, že již dítě ve věku 2 let dokáže identifikovat, že se v rodině „něco děje“ a odnáší si do života trauma z prožitého násilí, byť v pasivní formě. Dítě může, v rámci vyšetřování, být vyslyšeno v roli svědka. Výslech je veden vyškoleným vyšetřovatelem ve speciální výslechové místnosti. Způsob vedení a délka výslechu odpovídá věku a mentální vyspělosti dítěte. V rámci výslechu jsou používány pomůcky a loutky jejichž

prostřednictvím může ukázat, co vidělo a zažilo. Výslech je prováděn za asistence pracovníka OSPOD, který zde vystupuje v roli opatrovníka nezletilého dítěte.

Také lze využít – je-li to možné - **svědecké výpovědi ostatních osob**. Svědecké výpovědi ostatních osob se v podobných případech často nevyskytují. Násilí se většinou odehrává za zavřenými dveřmi, beze svědků. Mnohdy však oběti domácího násilí navrhnou k důkazům přidat výslech svědků, kterým se svěřili se situací v domácnosti. Tyto svědecké výpovědi nejsou pro trestní řízení dostačujícím důkazem, ve smyslu samotné podstaty. Svědek může vypovídat pouze o tom, co sám viděl nebo slyšel a nemůže předávat zprostředkované informace. Nicméně taková výpověď poskytne orgánům činným v trestním řízení indicie, sloužící k doplnění celkového obrazu případu.

Důkazy z moci úřední jsou velmi účinné pro ochranu oběti domácího násilí. Účinností zákona číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím bylo zakotveno v zákoně nově právo Policie České republiky **k provedení vykázaní násilné osoby z obydlí** (jedná se o faktický procesní úkon, který provádí Policie ČR, pokud je dáno reálné nebezpečí, že se určitá osoba dopustí vůči jiné osobě, se kterou žije ve společném obydlí, závažného útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo proti lidské důstojnosti.). Tento institut je čteně využíván hlídkami Policie ČR, které jsou přivolány k incidentu domácího násilí. Vykázání samo o sobě **není trestem**. Je ale nástrojem pro okamžité řešení situace v rodině. V lhůtě běžící ve vykázaní pak mnohdy nalézá oběť odvahu podat trestní oznámení na násilníka. O každém vykázaní je na policii veden záznam. Skutečnost, že opakovaně došlo k vykázaní pachatele domácího násilí z obydlí je proto důkazem o realizaci postupu z moci úřední.

Zjistí-li policie, že se v daném případě jedná o případ domácího násilí a hrozí zde také další útoky, je oprávněna násilnou osobu na místě ze společného obydlí vykázat a současně s tím jí zakáže vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí **na dobu 10 dnů. Tato doba nemůže být v žádném případě zkrácena**. Policista takto rozhodne z úřední povinnosti, tzn. pokaždé, jsou-li pro takový postup splněny podmínky. **Souhlas oběti se nevyžaduje**.

Vykázaná osoba **je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče** od společného obydlí. Před tím je jí umožněno si za přítomnosti policie vzít ze společného obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Policie poskytne vykázané osobě informace o možnostech ubytování v daném místě, případně jí umožní si ubytování telefonicky zajistit z policejní služebny. Vykázanou osobu policisté poučí o jejích právech a povinnostech. Do 24 hodin je pak vykázaná osoba oprávněna si za asistence policie vyzvednout další osobní věci nebo věci nezbytné pro podnikání či výkon povolání (srov. [§ 44a zákona o Policii](#)).

Ohrožená osoba je policií poučena o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Policie předá ohrožené osobě kontakty na pomáhající instituce v místě bydliště a kontakty na linky s nepřetržitým provozem.

Dále poučí ohroženou osobu o možnosti **podat návrh soudu na vydání předběžného opatření** cestou občanskoprávního řízení u soudu. Soud o tomto návrhu rozhodne **do 48 hodin** a může násilné osobě uložit zejména, aby dočasně opustila byt nebo dům společně obývaný s ohroženou osobou, jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupovala a aby se zdržela setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní. Toto předběžné opatření soudu trvá **jeden měsíc od jeho vykonatelnosti**. Takový návrh může ohrožená osoba podat, aniž by mu předcházelo vykázaní, které provedla policie. Může jej však podat i v době, kdy platí vykázaní

provedené policií. V tomto případě se desetidenní lhůta platnosti prodlouží do doby, než civilní soud rozhodne o předběžném opatření (srov. § 400a *zákona o zvláštních řízeních soudních*).

Důležité je však třeba zdůraznit, že řízení u civilního soudu **závisí na aktivitě ohrožené osoby**, tzn. že ona sama se musí rozhodnout, že takto situaci chce řešit a musí podat návrh na vydání předběžného opatření.

Řešení problému domácího násilí není jednoduchou záležitostí, vystoupit ze začarovaného kruhu domácího násilí představuje pro oběť vždy velkou dávku odvahy a síly, proto je důležité, **aby se oběť nebála** obrátit na policii a další pomáhající instituce, které jí poskytnou svou pomoc a radu.

Prameny:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- <https://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>
- <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Dom%C3%A1c%C3%AD_n%C3%A1sil%C3%AD
- <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>
- <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C5%AF-kazy_v_dom%C3%A1c%C3%ADm_n%C3%A1sil%C3%AD
- <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>